

BİRİNCİ İNÖNÜ SAVAŞI'NIN ANADOLU, İSTANBUL VE DIŞ BASINDA KARŞILANIŞI VE YORUMU

Doç. Dr. İzzet ÖZTOPRAK

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışından önce Ocak 1920 içerisinde Ankara'da Ziraat Mektebi'nde yapılan ve Ankara Kongresi diye de anılan toplantılarda tartışılan hususlardan biri de Kuva-yı Milliye'den Düzenli Ordu'ya (Nizami Ordu) geçilmesi idi. Bu konuda Mustafa Kemal ile İsmet (İnönü) arasında yapılan görüşmelerin sonucunda üzerinde uyum sağlanan bir düşüncenin ortaya çıktığı bilinmektedir¹. Bu gelişmeden önce ise Ali Fuat Paşa'ya 9 Eylül 1919 tarihinde bildirilen bir yazıdan; Sivas Kongresi sırasında Batı Anadolu'daki milli kuvvetlerin bir kumandaya bağlanması konusunda karar alınmış olduğu, Ali Fuad Paşa'nın da söz konusu kongre kararıyla "Garbi Anadolu Umum Kuva-yı Milliye Kumandanlığı'na" getirildiği anlaşılmaktadır. Bunu 16 Mayıs 1920 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kararı izledi. Bu karara göre; Kuva-yı Milliye, Müdafaa-i Milliye teşkilatına bağlanıyor, yedirilip içirilmeleri ve öteki gereksinimleri hükümetçe üstleniliyordu. Kararın uygulanmasından da Müdafaa-i Milliye ile Maliye Vekilleri sorumlu tutuluyordu. Bunu pekiştiren bir gelişme 26.6.1920 tarihli ve B.M.M. Reisi Mustafa Kemal imzalı yazıda yer aldı. Bu yazı Kolordu Kumandanlıklarına gönderilmişti ve yeni oluşturulan Batı Cephesi Kumandanlığı'na Ali Fuat Paşa'nın atandığı bildiriliyordu. Kuva-yı Milliye'den Düzenli Ordu'nun kuruluşuna giden yolda bir takım başka gelişmelerin yanısıra, 24 Ekim 1920 tarihinde Yunanlılara karşı yapılan "Gediz Taarruzu"da önemli bir etki unsuru oldu. Taarruzun başarısızlıkla neticelenmesi üzerine, Ali Fuat Paşa Moskova'ya elçi olarak gönderilmiş, Batı Cephesi ikiye ayrılarak önemli kısmı Garp Cephesi olarak isimlendirilmiş, bunun güneyinde kalan saha da Cenup Cephesi'ni oluşturmuştur. 8 Kasım 1920 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla Batı Cephesi'nin belirtildiği biçimde ikiye ayrılması ve kumandanlıklarının da İsmet ve Refet Beylere verilmesi, Düzenli Ordu'nun kurulmasında önemli bir aşama oldu. Böylece Mustafa

1. Bu konuda bakınız; İzzet Öztoprak, "Düzenli Ordunun Kuruluşu" İkinci Askerî Tarih Semineri, Bildiriler, Ankara 1985, s. 261-284.

Kemal'in deyimi ile "1920 yılı Teşrinisanisi'nin sekizinci günü gayri muntazam teşkilat fikrini ve siyasetini yıkmak kararı fiil ve tatbik sahasına vaz'edildi². Düzenli Ordu'nun kurulmasına en büyük ve önemli tepki Çerkes Ethem ve kardeşlerinden yani Kuva-yı Seyyare'den gelmiştir. Bu tepkinin eylemsel aşaması zaman ve mekan bakımından çoğu kez Birinci İnönü Savaşı ile örtüşmüş olup, Düzenli Ordu'nun her iki kesime (Kuva-yı Seyyare-Yunanlılar) karşı aynı anda savaşmasını gerektiren bir durum yaşanmıştır. İşte Birinci İnönü Savaşı yeni kurulan Düzenli Ordu'nun ilk ve önemli sınavını oluşturmuştur.

6 Ocak 1921'de Yunan ileri harekâtıyla balayan Birinci İnönü Savaşı'nın en şiddetli çarpışmaları 9-10 Ocak günlerinde meydana gelmiş, Ocak ayının ikinci yarısından itibaren mücadele yer yer devam etmiştir. Düşmana ağır kayıplar verilmeyi amaçlayan bu çarpışmalar daha çok Köprühisarı, İnegöl, Bozüyük ve İnönü çevresinde meydana gelmiştir. Yunan ordusu geri çekilirken köyleri yağmalamış, zahire, yiyecek, canlı hayvanları da beraberinde alıp götürmüştü³. Türkler açısından savunma nitelikli bir savaş olan Birinci İnönü çarpışmaları yeni kurulan ordunun konum ve niteliği bakımından önem taşımaktadır. Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Batı Cephesi Komutanı ve aynı zamanda Genelkurmay Başkanı olan Albay İsmet Bey'e bir kutlama telgrafi çekmiş, bu telgrafta "İnönü meydan muharebesinde..." şeklinde sözcüklere yer verdiği görülmüştür⁴. İsmet Bey de gönderdiği cevapta teşekkür ediyor, "T.B.M.M.'ne kayıtsız ve şartsız bağlılıktan alınan manevi güçle toprakların geri alınacağını güvenilmesini arz ediyordu"⁵. Birinci İnönü Savaşı büyük çapta bir askerî harekât olarak kabul edilemez ise de, Düzenli Ordu'nun kuruluşu bakımından önemlidir. Çünkü Fevzi Paşa'nın T.B.M.M.'nde yaptığı konuşmayla, İnönü askerî başarısı sayesinde "Büyük Millet Meclisi'nin genç ordusu, daha henüz ikmal olunmamış ordusu ilk rüşdünü bu suretle ispat etmiştir..."⁶.

Savaşın kazanılmasıyla birlikte yukarıda belirtilen karşılıklı kutlamaların ve Fevzi Paşa'nın B.M.M.'nde yaptığı açıklamalar ve yaptığı değerlendirmelerin yanı sıra, ileride de çeşitli gazetelerin yayınlarında yer alacak olan "İnönü Meydan Muharebesi" sözcüklerinin ilk kez, işaret ettiğimiz üzere Mustafa Kemal tarafından ve Heyet-i Vekile'ce kullanıldığını görmekteyiz.

2. Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, C. II, 13ncü Baskı, İstanbul, 1973, s. 504.
3. Yücel Özkaya, I. ve II. İnönü Başarılarının Türk ve Dünya Kamu Oyu ve Basın Tarafından Yorumlanması, Prof. Dr. Ahmet Şükür Esmer'e Armağan, Ankara, 1981, s. 231; Ayrıca; Öğüt, 17 Ocak 1921, sh. 1.
4. İleri, 17 Ocak 1921, sh 1; H.T.V. Dergisi, Sayı: 52, Belge No: 1210; A.T.T. ve Beyannameleri s. 368. T.B.M.M.'ne ilk aşamada kutlamalarla ilgili olarak ayrı ayrı yerlerden yirmi beş telgraf gelmişti; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C. 7, 17 Ocak 1921, s. 291.
5. Yücel Özkaya, a.g. yazı, s. 231. İleri, 17 Ocak 1921, s. 1.
6. T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C. VII, s. 281.

Heyet-i Vekile'nin yazısı, Ankara Hükümeti'nin yarı resmi yayın organı ve sözcüsü durumunda olan Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin yanı sıra Açığsöz, Öğüd ve Albayrak gibi diğer gazetelerde de yer aldı. Bu yazı aynen şöyledir: "Aynı dokuzuncu ve onuncu günleri İnönü civarında Yunan ordusuyla cereyan eden meydan muharebesi neticesinde düşman, zayıyat-ı âzimeye duçar edilmiştir. Bugün (11 Ocak 1921) düşman ordusu muharebeye devam edemeyerek geri çekilmeye başlamıştır. Ordumuz düşmanı takip ediyor"⁷.

Birinci İnönü Savaşı'nın Anadolu basımındaki karşılama ve yorumuna gelince;

"Anadolu Ajansı'ndan Hülasalar" başlıklı yazı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Müdafaa-i Hukuk'un sesi konumundaki Albayrak gazetesinde 17 Ocak 1921 tarihiyle yayınlanmış, burada Ethem'in Yunanlılarla işbirliği halinde olduğuna yer verilmiş, "bu meydan muharebesinde ibraz edilen muvaffakiyetten" dolayı Meclisce Batı Cephesi Kumandanlığı'na kutlama telgrafi gönderildiği belirtilmiştir. Savaşın nedeni olarak ta, Atina kaynaklı haberlere dayanılarak, Anadolu'da gayri muayyen bir noktaya kadar işgal harekâtına karar verildiği gösterilerek, Ethem'in hıyanetine de Yunanlıların büyük bir önem atfettikleri eklenmiştir. Aynı gazetenin bir başka yazısında Türk kuvvetlerinin Köprühisarı, İnegöl ve İnönü civarındaki savaşlarda düşmana "iki binden fazla maktul verdikleri" ileri sürülmüştür⁸.

Ulusal Türk Kurtuluş Savaşı'nın programına sıkı sıkıya bağlı ve sonuna değin savunucusu konumunda olan, özellikle Batılı emperyalist devletlerin Türkiye politikalarını çok sert ve açık bir biçimde eleştiren Ögüd gazetesinin, 15 Ocak 1921 tarihli bir sayısında yer alan "Dün geceki tezahürat" başlıklı yazıda İnönü Savaşı'nın kazanılması düşmanın "üç gün devam eden meydan muharebesi neticesinde makhuren firara başlamaları" biçiminde aktarılıyor, bu nedenle Konya'da asker, ahali ve genç mekteplilerden oluşan muazzam bir kitlenin fener alayı düzenlediği, haber veriliyordu. Halkın sevinç içinde kentin başlıca caddelerini, güney cephesi karargahını, mevkiî kumandanlığını ve hükümet konağını dolaştığı ekleniyordu. Ögüd'ün "İngiliz fikri İnönü'ne gömüldü" başlıklı yazısında İnönü savaşını İngilizlerin Yunan ordusuna yaptırdıkları ileri sürülüyor, bundan amaçlananın ise, 19 Ocak'ta toplanacağı ilan olunan konferansta Şark sorununu Yunanlıların lehine halletmek için Avrupa'yı yeni bir emri vaki karşısında bırakmak olduğu belirtilerek, Türk ordusunun başarısı sa-

7. Hâkimiyet-i Milliye; 12 Ocak 1921, s. 2; Ayrıca; Açığsöz, 13 Ocak 1921, s. 1. "Meydan Muharebesi" sözcüklerinin kullanılması bakımından; Ögüd, 15 Ocak 1921, s. 2 ve Albayrak, 17 Ocak 1921, s. 2. T.B.M.M.'nin 17 Ocak 1921 tarihli oturumunda da İnönü Savaşı'ndan "meydan muharebesi" biçiminde söz ediliyor; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C. 7, s. 291.
8. Albayrak, 24 Ocak 1921, s. 2; Ögüd, 17 Ocak 1921 s. 1 ve Yücel Özkaya, a.g. yazı, s. 231.

yesinde İngilizlerin “tasavvurat-ı haineierinin alt üst olduğu” kaydediliyordu⁹.

Aynı gazetenin bir baş yazısında İnönü yöresindeki Akpınar mevkiinde yapılan çarpışmalar, hem Türk tarihi perspektifinde hem diğer ulusların tarihinde yer alan çok önemli olayların seyri içerisinde ve de dönemin önde gelen liderlerinin temel yaklaşımları karşısında irdeleniyor, abartılı olsa da Anadolu’da yaşanan yoğun sevincin ve emperyalist politikalara duyulan kızgınlık ve öfkenin tezahürü olan cümlelere yer veriliyordu. Akpınar’ın, Megalo İdea’nın gömüldüğü bir lahid olduğu, Türklüğün ise Akpınar’da “bais-i ba’del mevt’e uğradığı belirtilirken, Avrupa’nın ısırın dişleri ve kemiren tırnakları karşısında Türklüğün kurulduğu üzerinde duruluyor, Wilson’un Ondört Maddesi’nin Lloyd George’un nazariyat-ı medeniyesinin ve Celemanca’unun esasat-ı içtimaiyesinin, hissiyat-ı beynelmilelde safvet değil şeytanatın hâkim olduğunu gösterdiği savunuluyordu. Aldatmak asıl, aldanmak ise mücib-i mücazat idi. Baş yazıda Mısırlıların Menfis’i, Yunanlıların Termopil’i, Roma’nın Jama’sı ve Fransızların Mam’ı ile İnönü, eşdeğer görülerek, Akpınar’ın her Türk için birer nokta-i fahr ve gurur” olduğu da yer almıştı¹⁰.

Öğüd gazetesi kimi sayılarında da İnönü zaferinin kazanılması ve Ethem ayaklanmasının bastırılması karşısında Anadolu’nun birçok yerinde yapılan gösterilerle ilgili telgraflara yer vermiştir. Örneğin, Yozgat, Mudurnu, Akyazı, Antalya, Zile, Niksar, Tokat ve benzeri yerlerden alınan telgraflarda Ethem’in ihaneti nefretle anılıyor, İnönü başarısının milli bir bayram gibi kutlandığı bildiriliyordu¹¹.

Ocak 1921’in ikinci yarısıyla birlikte daha çok Ankara kaynaklı haberleri ve Anadolu Ajansı bültenlerini yayımlayan Açıksöz gazetesi, Ocak ayının son haftasında çıkan sayılarında İstanbul kaynaklı haberlere özellikle de Kurtuluş Savaşı yanlısı gazetelerdeki yazılara yer vermeye başlamıştır. Gazetenin 13 Ocak 1921 tarihli sayısında yayınlanan “Son Yunan Taarruzu” başlıklı makalede iki hususun üzerinde durulduğu göze çarpmaktadır. Bunlardan birisi savaşın nedenleriyle ilgiliydi. Kral Konstantin, İtilaf Hükümetleri’ne yaranmak ve böylece her tarafta aleyhlerine uyanan cereyanı geçici bir zaman için olsun, körletmek için taarruz emrini vermişti. Gazete savaşın altında yatan genel bir neden olarak da şunları ileri

9. Öğüd, 19 Ocak 1921, s. 1.

10. Öğüd, 20 Ocak 1921, s. 1. Başyazıda Akpınar’ın Türk tarihindeki önemli gelişmelerle ilgi ve yakınlığı hakkında şu cümleler yer almıştı: “...Akpınar, Çanakkale kadar büyük, Çatalca’dan yüksek, Plevne’den parlak, Kars’dan bülemlend, Kaniye’den kıymetli, Bağdat’tan şöhretli, İstanbul’dan ulvi, Niğbolu’dan muhterem, Bursa’dan mübarek, İznik’ten mübeccel, İnegöl’den muazzez, Yarhisar, Bilecik ve hatta Karacahisar’dan daha mukaddestir. Çünkü onlar, Türklükle doğmuş, yaşamış ve Akpınar onu ölümden kurtarmıştır”.

11. Öğüd, 22 Ocak 1921, s. 2 ve Yücel Özkaya, a.g. yazı, s. 232.

sürüyordu: “Bitmez tükenmez harpler, bitmez tükenmez yalanlarla beş on kapatalistin kesesini doldurmak, beş on emperyalistin kurumunu çoğaltmak için Yunanisan köylüsü de kanını akıtmaktan bittabi bıkmıştır...”.

Gazetenin üzerinde durduğu öteki husus ise, Yunan köylüsü ve askerinin durumunu Rusya'nın Krenski zamanındaki durumuna benzetmesiydi. Bununla ilgili olarak birkaç cümleyi buraya alıyoruz. “Krenski, askerî harp etmeyeceğim diye kandırıpta, idareyi ele aldıktan sonra yine harbe devam etti, nihayet nasıl bir akibete yuvarlanıp askerî, köylünün dediği olduysa Yunan ahvali de bu hususta aynı vaziyeti andırıyor... Konstantin inad eder itilaf emperyalizmi ve kapitalizmi için Yunan kanı dökmekte ısrar ederse, Krenski'nin âkibeti onun için pek yakındır...” Açıksöz'de yer alan bu cümleler ve ona dayalı yorum ve değerlendirmeler gazetenin Anadolu'da verilmekte olan kurtuluş mücadelesinin Batılı güçler ve Yunanistan'ın izlemekte olduğu ne tür politikaları boşa çıkarmaya ve geçersiz kılmaya yönelik olduğunu kavrayarak dile getirdiğini göstermektedir.

İnönü askerî başarısının Anadolu'ya ulaşmasının hemen ardından çeşitli il ve ilçelerde bayram sevinci ölçeğinde kutlandığını ve çeşitli etkinliklerde bulunulduğunu görmekteyiz. Daha önce Konya'da yapılanbu tür bir tezahürata değinmiştik. Bu hususa ilişkin bir başka örneği Zonguldak'ta görmekteyiz. 12 Ocak 1921 günü Zonguldak halkı bütün gün ve gece sevinç gösterilerinde bulunmuş ve Türk ordusunun “temadi-i muvafakiyetini tezkar ve temenni eylemiştir”¹². Gösteriler, sadece sevinç ve memnurluğu belirten toplantı ve yürüyüşlerin düzenlenmesiyle kalmamış, şehit düşen askerlerin ailelerine ve yaralılara yardım için komisyonlar oluşturularak bağışlar toplanmıştır. Örneğin, Eskişehir'de bağış komisyonuna kısrak ve parasal yardımlarda bulunulmuştur¹³. 23 Ocak 1921 günü “İnönü muzafferiyetini ibda eden kahramanlarımızın ve Hilâl-i Ahmerimizin” çıkarna Bartın'da düzenlenen müsamerede ulusal oyunlar sergilenmiş, iki perdelik temsilden sonra Kaymakam Hüsnü Bey'in söylevini, bağışların yapılması izlemiştir¹⁴.

Ankara hükümetinin sözcüsü durumunda olan Hâkimeyet-i Milliye gazetesinin 12 Ocak 1921 tarihli sayısında çıkan “Garp Cephesinde” başlıklı yazıda Yunanlıların, Ethem'in “teşvik ve ifşaatından” yararlanmak isteyerek Eskişehir üzerine yürüdükleri bildiriliyor, devam etmekte olan savaşın kazanılabileceği gibi kaybedilebileceği de söz konusu ediliyordu. Bu son cümle, açık bir endişeyi dile getiriyordu. Yapılmakta olan savaş-

12. Açıksöz, 13 Ocak 1921, s. 3.

13. Açıksöz, 24 Ocak 1921, s. 4, “...Eskişehir ahali müsabaka edercesine ibraz-ı hamiyet etmektedir. ...teberruat komisyonuna Hancı Zakir Efendi tarafından üç yüz lira kıymetinde bir kısrak ve Eskişehir mebusu Emin Bey tarafından beş yüz elli lira hediye edilmiştir.

14. Açıksöz, 27 Ocak 1921, s. 2.

tan çeşitli derslerin çıkarılması gerektiğine işaret edilen yazıda, birinci ders olarak Avrupa devletlerinin tutumu gösteriliyordu. Buna göre Avrupa'da Sevr Muahedesi'nin değiştirilmesi için güçlü bir akım oluşmuşken, Ethem'in ihanetiyle duraksamaya girilmişti. İngiltere, Türkiye'yi yok etmek arzusunda Fransa ve İtalya'ya göre daha ısrarlı olduğundan Londra Hükümeti Nis Konferansı'nı derhal erteletmişti.

Alınması gerekli ikinci ders için gazete şu cümleleri kullanmaktaydı: "Ethem ile kardeşleri vatanperverane bir komitacılık perdesi altında eşkiyacılığı ve çapulculuğu zenaat ve meslek edinmiş adamlardır.

Lloyd George, Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada şunu ifade etmişti: "Yunanistan milletinin dostluğuna ihtiyacımız vardır. Sevr Muahedesi'nin tasdikini tehire uğratmak suretiyle yeni sergüzeştlere meydan vermeyelim". Bununla birlikte şayet Konstantin, Yunan ordusunu taht-ı işgalinde bulunan arazide ibka eyleyecek olursa, İngiltere'nin Konstantin hakkındaki nota-i nazarının tebeddül etmesi ihtimalinden söz edildi. Bu gelişmelere işaret eden Hâkimiyet-i Milliye, Konstantin'in Atınaya gelişinde yayınladığı bildirmede belirttiği üzere İtilaf Devletlerine Venizelos'tan daha çok "sadakat" göstereceğine ilişkin vaadi uyarınca Anadolu'da taarruzu başlattığını ileri sürüyordu. Daha önce değindiğimiz üzere Ankara'nın sesi durumundaki gazeteye göre I. İnönü Savaşı'nın nedenleri şu noktada toplanıyordu: Eskişehir'i ele geçirmek, Ethem'in teşvik ve ifşaatından yararlanmak, İtilaf Devletlerine olan sadakatini göstermek ve Sevr Muahedesi'nin uygulanmasını sağlayacak güç ve kuvvette olduğunu kanıtlamak¹⁵.

Ankara Meclisi'nin aylar süren tartışmalardan sonra kurmuş olduğu Düzenli Ordu'nun İnönü başarısını değerlendiren Mustafa Kemal'in gazetesi, bu halk ordusunun varlığını önce Doğu cephesinde kanıtladığını daha sonra da ikinci kez olmak üzere Batı cephesinde kazanılan zaferle yinelediğini belirtiyor, Türkiye'nin temsiline ilişkin olarak da şu cümlelere yer veriyordu: "...Lloyd George'un, İstanbul'da hafif bir ses, Anadolu'da karşılık bir ses demeye hakkı yoktur; İstanbul'da zayıf bir ses hatta yok bir ses doğrudur. Fakat Ankara'da gür bir ses... selis ve fasih bütün cihana haykırıyor..."¹⁶.

Anadolu basınında I nci İnönü Zaferi'nin uyandırdığı etki ve yankıları Öğüd, Açıksöz, Albayrak ve Hâkimiyet-i Milliye gazetelerinde yer alan haber ve yorumlara dayanarak belirtmeye çalıştık. Haberlerden zafe-

15. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 12 ve 15 Ocak 1921 günkü sayıları. Hâkimiyet-i Milliye, iki zafer başlıklı bir yazısında şu cümlelere yer veriyordu: "...Ethem'in hianeti ile Anadolu'nun yeni halk ordusu biraz vaktinden evvel pek büyük bir imtihanına davet edilmiş oldu. Türklerin yeni halk orduları karşısında Yunan İskender-i kebir ordusu mağlup kalmış ve perişan olmuştur!"

16. Hâkimiyet-i Milliye, 15 Ocak 1921, s. 2.

rin Anadolu'da bayram sevinci oluşturduğu, kutlamaların düzenlenmesine yol açtığı ve yardım kampanyalarını başlatılmasını sağladığı gözlenmektedir. Kazanılan askerî başarının "Meydan Muharebesi" biçiminde sunulduğu da dikkati çeken bir noktadır. Oysa I nci İnönü Savaşı geniş cepheli bir savaş olmayıp, çeşitli mekanlarda yapılan çarpışmalardan ibarettir ve denilebilirki "mevzi" nitelikli bir silahlı vuruşmadır. Mustafa Kemal'in Büyük Nutkunda bu savaştan meydan muharebesi olarak söz edilmez. Olayın cereyan ettiği dönemde ilk kez Heyet-i Vekile'nin 11 Ocak 1921 günlü duyurusunda yer alan ve bu yazının yayınlanmasından sonra çıkan Anadolu basınında ve ileride göreceğimiz üzere kimi İstanbul gazetelerinde devamlı olarak yinelenen husus, İnönü ve civar yerlerdeki çarpışmaların "meydan muharebesi" olarak söz konusu edilmiş olmasıdır. Bu durum, şüphe yok ki yeni kurulan ordunun hem Çerkez Ethem'e hem de Yunanlılara karşı aynı anda başarı kazanmasıyla ve uzun süre devam eden Kuva-yı Milliye'mi Nizami Ordu mu tartışmalarına bir çeşit cevap niteliğinde olmasıyla ilgilidir. Halk üzerinde olumlu ve yüksek moral değerlerin yaratılmasının önemi de göz önünde tutulmuş olmalıdır.

İstanbul'da yayınlanan ve Kurtuluş Savaşı'ndan yana olan gazetelerin İnönü askerî başarısını değerlendirişlerine gelince;

Zaman zaman T.B.M.M.'nden mali destek de görmüş olan İleri gazetesinin 16 Ocak 1921 tarihli sayısında Yunanistan'ın dört günden beri resmi tebliğ yayınlamadığına işaret ediyor, 9 Ocak'ta başlayan savaşın İnönü civarında büyük bir meydan muharebesine dönüştüğü kayd edilerek, ayın 12nci günü Bilecik, Bozüyük ve Karaçay'ın Türk kuvvetlerince geri alındığı belirtiliyordu. Aynı gazetenin bir gün sonraki sayısında "artık anlamışlar mıdır?" başlıklı savaşa ilişkin bir değerlendirme yazısı yayımlandı. Yunanlıların saldırıya geçmiş olmalarının nedeni politik olarak konumlarını güçlendirmek, askerî bakımdan da Eskişehir gibi önemli bir yeri ele geçirerek ordunun durumunu sağlamlaştırmak, biçiminde açıklanırken, Türk askerinin başarısını anlatan cümlelere yer veriliyor ve yapılması gerekli işler olarak şunlar belirtiliyordu, "...Anadolu kendi hukukunu müdafaa edecek bir kuvvette olduğunu isbat etti. Bu son derece meşru bir harekettir. Artık Yunan, acziyle meseleyi eşkal ve gayr-i kabil hal bir hale ifrağ etmekten ise Türklerle doğrudan doğruya tesviye-i hesap etmelidir. Böylece bu kıtada da mesai-i sulhiyenin başlamasına himmet edilmiş olur".

Dönemin etkili ve tirajı yüksek gazetelerinden Vakit'te yer alan savaşın Yunanlılar bakımından hedefinin Konya, Ankara ve Afyonkarahisar arasında üç demiryolu hattının birleştiği nokta olan Eskişehir'i almak olduğunun vurgulandığı yazıda, bunun politik önemi Ocak ayının 19ncu günü Paris'te toplanması kararlaştırılan konferans üzerinde etkili olması ihtimali olarak vurgulanıyordu. Eskişehir'in alınması durumunda Yunanlılar, Sevr Muahedesi'nin uygulanmasını üstlenmeye devam edebilme ka-

biliyet ve yeteneğini gösterdiklerini ileri sürecek, Venizelos zamanında verilen “mezuninin” Konstantin hükümeti hakkında da yenilenmesini isteyebileceklerdi. İtilaf Devletlerince bunun yerine getirilmesi ise Vakit gazetesine göre “Şark işlerinin aleldevam müzebzip bir vaziyet içinde kalmasını” sonuçlandırabilecekti.

Gazetenin tartıştığı bir nokta da Yunan resmi tebliğinde yer alan, “Eskişehir’e kadar takibat kesir-ül kavs olan kasabanın masuniyeti için men edilmiştir. Maksud-ı hareket tamamen hasıl olmuştur” biçimindeki cümlelerdi. Öte yandan Yunanlılar açısından esas olan Eskişehir’in ele geçirilmesiydi. Vakit gazetesi bu durumda haklı ve gerçekçi olarak şunu belirtiyordu: “Yunan kuvvetleri Eskişehir’i elde etmeksizin harekâta nihayet verecek olursa, bu harekâtın suret-i katiyede akim kalmış olduğuna hüküm edilecektir”¹⁷. Bu tür yorumların Batı Cephesi’ndeki savaşın henüz nihayete ermediği bir sırada yapılmakta olduğu gözönünde tutulmalıdır.

Türk-Yunan savaşının sona ermesiyle birlikte Vakit gazetesinde yapılan yorumlar, savaşın kesinlikle Türkler tarafından kazanıldığı ile bundan sonra nelerin yapılması ya da ne tür gelişmelerin olabileceği hususları üzerinde toplanmaya başlamıştı. Gazeteye göre, Yunanlılar taarruz etme yeteneğini kaybettiklerini kesinlikle kabul etmiyorlar ve resmi tebliğlerinde bunu “teville” çalışıyorlarsa da, gerçek bütün açıklığı ile ortadaydı. Bundan sonra “sulhen bir çare-i tesviye” bulmak gerekliydi. Bunun için de uygulanabilir iki olasılık şöyle görünüyordu;

- 1- İtilaf Devletlerince Yunanlılara İzmir’in işgaline izin verilirken onların üstlendikleri görev geri alınmalı, İzmir ve çevresindeki azınlıkların hukukunu korumak koşuluyla buralar asıl sahiplerine yani Türklere geri verilmeliydi.
- 2- Eğer İzmir ve çevresinde bulunan Türklerin çoğunlukta olduğu konusunda kuşku gösterilirse, Versay Antlaşması ile milliyetleri şüpheli topraklar hakkında kabul edilmiş olan hükümlere göre genel oylamaya başvurulması usulünün uygulanması önerilmeliydi¹⁸.

17. Vakit, 14 Ocak 1921, s. 1.

18. Vakit, 20 Ocak 1921, s. 1.

Vakit gazetesinin 19 Ocak 1921 tarihli sayısında Türkçe gazetelerde yer alan Yunanlıların hezimete uğrayarak geri çekildiklerine ilişkin haberlerin Avrupa basınına doğrulandığı belirtiliyordu. Şu gelişmelere de ayrıca yer veriliyordu. Yunan resmi tebliğleri ise bu durumu 4-5 gün süren derin anlamlı suskunluktan sonra örtmeye ve farklı anlam vermeye çalışmaktaydı. Öte yandan Kral Konstantin İzmir cephesine gitmeye karar vermiş, karar resmen yayınlanmış, birkaç gün sonra ise bu karardan vazgeçmişti. Eskişehir’i almak için harekâta geçen Yunan ordusu geri dönmek ihtiyacını duymuştur. Hakikat şudur ki bugün Bursa cephesindeki Yunan kuvvetleri başlarını önlerine eğerek geldikleri yerlere doğru firar etmektedir.

Ulusal Türk Kurtuluş Savaşı'nı desteklemeyen ve çoğu zaman İngiliz politikasının savunuculuğunu yapan Alemdar gazetesinde Refi Cevad imzasıyla yayınlanan bir başyazı, Eskişehir civarındaki Yunan yenilgisine ayrılmıştı. İnönü savaşında Yunanlıların, geri çekilmeye zorlayan bir hezimete uğradığının anlaşıldığı bir gerçektir denilen yazıda; Türklerin, haklı olarak düşmanın Anadolu'yu çiğnemesini kabul etmedikleri vurgulanıyor, Venizelos'u düşüren istila politikasının Konstantin için de başarılı sonuçlar vermeyeceği belirtiliyor ve bu hususu "hakşinas Avrupa'nın nazarı dikkate alması lazımdır" deniliyordu. Yazar, Yunanistan'a verilen (İtilaf Devletlerince) yardım ile geniş ayrıcalıkların haksızlık olduğunu ifade ediyor, azınlıklar konusunda Yunan ileri gelenlerince öne sürülen, onların tehlikede olduklarına ilişkin iddiaları, şöyle değerlendiriyordu: "Ekalliyetler her zaman çoğunluklara âdeta hâkim bir vaziyette bulunmuşlardır. Binaenaleyh bu iddiayı izzet-i nefsimize en ağır bir hareket telakki ediyoruz. Yunanistan'ın bu rolü deruhte etmesi izzet-i nefsi milliyeye karşı acı bir darbe daha teşkil ediyordu. ...Bir neferinin anavatanının bağrını çiğneyen çizmelerinin demir çivilerine artık sinemizin tahammülü yoktur..."¹⁹.

Kurtuluş Savaşı'na karşı olan bir başka gazetede Peyam-ı Sabah'ta 19 Ocak 1921'de yayınlanan yazıda alınan bilgilerden Kuva-yı Milliye'nin İnegöl ve Yenişehir kasabalarını geri aldığı anlaşıldığı belirtilerek, Yunanlıların İnönü çevresinde şiddetli savaşlar sırasında dört binden fazla maktul ve yaralı olarak kayıplar verdiklerinin doğrulandığı ileri sürülüyordu. Ayrıca, Yunanlıların Bursa civarındaki Aksu'da da mağlup oldukları ekleniyordu Oysa, Yunan Genelkarargahınca 18 Ocak'ta yapılan resmi açıklamada bir taburluk kuvvetin Aksu bölgesinde bir keşif taarruzu yaparak, rahatsız edilmeden eski mevzilerine döndüğü ileri sürülmekteydi. Ali Kemal'in Peyam-ı Sabah gazetesinde "Yunan Hezimetinden Sonra" başlıklı başyazısında; yüzyıllarca hiçbir düşmanın çizmeleri altında çiğnenmeyen bu Türk topraklarını, Osmanlılığın bu mehd-i mukaddesini bir süreden beri böyle fevç fevç Yunan istilasına kolaylıkla ma'ruz gördükçe herkesin kan ağladığı belirtiliyor, Yunan hezimetinin Türk milleti için baştan başa bir id-i şadmani olduğu vurgulanıyor. Müterekeden sonra hizb-i gafilin (Ankara'daki yönetim kast ediliyor) kötü politikasıyla İtilaf Devletlerine karşı tutulan çıkmaz yolun etkisiyle Yunanlılara Avrupa tarafından Doğuda bir mevkiî kazandırıldığı savunuluyordu. Bu arada İtilaf Devletlerince barış ve huzuru kurmakla görevlendirilen Yunanistan'ın saldırılarının sürmesi durumunda, hep birden ayaklanmasına kuşku duyulmayan Anadolu halkına karşı hiçbir zaman üstün gelemeyeceği üzerinde duruluyor, siyaseten nelerin yapılmasının gerekli olduğu şöyle anlatılıyor: "...Biz şimdi İngiltere, Fransa ve İtalya ile anlaşabilmek için elimizden ne gelirse yapmalıyız. Her fedakarlığa katlanmalıyız, teminat lazımsa vermeliyiz. Ancak nafile yere Yunanlılara bahş edilmek istenilen

19. Alemdar, 18 Ocak 1921, s. 1.

hukuk-u mağsubemizin iade olunmasını talep eylemeliyiz. Böyle ahvalde “es sulh-u seyid-ül ahkâm” derler. Biz sulh ve siyasetle emellerimize erişebiliriz. ...Bu millet, bu memleket belalardan kurtulmazsa, akibetimiz yine perişandır, perişandır”²⁰.

İtilaf Devletleri katında ne tür bir politika izlenmesine ilişkin düşüncelerini bir başka başyazıya konu etmiş olan Ali Kemal, İtilaf Devletleri'nin Türkiye'yi işgal etmiş olmalarının nedenlerini ve işgalin yaratmış olduğu olağanüstü ağırlıktaki koşulların altından ne tür bir uğraşla kalkılabileceğini gözardı etmiş olarak, barışın nasıl gerçekleştirilebileceğine ilişkin son derece ilginç ve bir o kadar da düşündürücü çözüm biçimini şöyle savunuyordu: “Biz Düvel-i Muazzama'ya bu havali-i Şark'ın müsalemetini vaad etsek ve vaadimizi incaz eylesek, bu emriye için hüsn-i niyetle çalışacağımızı ve çalıştığımızı göstersek, onların bir çok müsaadelerine mazhar olabiliriz. Fakat böyle bir siyaseti etrafıyla idrak etmek, ettikten sonra mevki-i tatbikiye koyabilmek bize senelerden beri asla müyessir olmadı. ...Bütün bu muvaffakiyet-i askerîyeler bizi bu vaziyetten kurtaramaz. Bilakis hal-i harbin temadisi her nokta-i nazardan izmihlalimize bâdi olabilir...”²¹. Ali Kemal, izlenen ve izlenmesi gerekli olan politikalara ilişkin düşünce ve gözlemlerini başka baş yazılarında da sürdürdü. Yazar, Anadolu'daki Kurtuluş Mücadelesi'nin somut başarılarının birbirini izlediği dönemde, İnönü Savaşı'nın kazanıldığı sıralarda yayınlamış olduğu Peyam-ı Sabah'ın 21 Ocak 1921 tarihli sayısında çıkan “Hatalarımız” başlıklı yazısında kazanılan savaşın sevindirici olduğuna işaret ederek, Avrupa ile uzlaşılmasını öneriyor ve İstanbul ile Ankara Hükümetlerinin politikalarını karşılaştırarak şu cümlelerle belirtiyordu: “Bu devletin siyasetinde daima ve daima bir noksan göz çarpar: o da itidalsizliktir. Bâb-ı Ali tefrit ve ifratta daima yekta idi. Fakat itidale gelince yaya kalırdı. Hususiyle geçen seneden beri Anakara'dakiler o müfritane ve muhterisane hareketleriyle hükümet-merkeziyenin her fırsatta her muvaffakiyet-i siyasiyesine mani oldular. Bu acı derslerden sonra da bir eser-i intibah göstermezsek hiç kimseden değil ahlâfımızdan, tarihten korkmalıyız”.

Ankara Hükümeti'nin Misak-ı Milli'ye dayalı politikalarını “müfritane ve muhterisane” biçiminde aşırılık ve çok hırslı olmakla niteleyen, düşmanların ulusal sınırlar dışına atılmasını beklemeksizin, ülkenin işgal konumunun devam etmesinin yanısıra, İtilaf Devletleri'ne güvenilerek uzlaşılarak, barışın elde edilmesini temel alan bir yaklaşım ve savunuyu ısrarlı ve sürekli olarak dile getiren zihniyet; kuşkusuz Vahdettin ile İstanbul Hükümetleri'nin özellikle de Damat Ferit Hükümetleri'nin İtilaf Devletleri'ne ve bilhassa İngiliz eksenine dayanan Saltanat ve kişisel çıkarlarını İngiltere'nin Yakın Doğu politikasına endeksleyen, bu nedenle

20. Peyam-ı Sabah, 18 Ocak 1921, s. 1.

21. Peyam-ı Sabah, 20 Ocak 1921, s. 1.

de Kuva-yı Milliye olgusunu ve gerçeğini yok sayarak pervasızca her türlü engel ve güçlüğü çıkarmaktan geri kalmayan İstanbul merkezli düşüncenin en tipik örneğini oluşturuyordu.

Birinci İnönü Savaşı'nın dış kamuoyundaki karşılığı ve yorumuna gelince; Ögüd gazetesinin 20 Ocak 1921 tarihli sayısında Morning Post gazetesinden alınmış kısa bir haber yayınlandı. Bu haber Yunan siyasetinin esaslı bir biçimde değiştiğini, Sevr Antlaşması'nın yeniden düzeltilmesi gerektiğini içeriyordu. Ankara'da çıkmakta olan Hâkimiyet-i Milliye ise Sofya'da yayınlanan Echo de Bulgari gazetesinin baş yazısına yer vermişti. Yazıda, Anadolu'da başlatılan Yunan saldırısının Türk milliyetçilerini başışlanma isteminde bulunmaya zorlayacağı biçimindeki haberlerin her yöne daha önceden yayılmış olmasına değinilerek, gerçekte bunun bir deneyimden ibaret olduğu öne sürülüyordu. Oysa, bu saldırı Yunanistan'ın kendisine verilen yükümlülüğü, yani Yakın Doğu'da barışın sağlanması görevini başarabilecek güç ve niteliğe sahip olmadığını göstermişti. Bulgaristan'da Fransızca olarak yayınlanan gazete yakında Paris'te toplanacak olan İtilaf Devletleri üst yöneticilerinin, bu saldırılardan çıkarılacak dersi gözönünde bulundurmalarını ümit ediyordu²².

Anadolu basınının belli başlı gazetelerine bakıldığında İnönü Savaşı ile ilgili dış haberlerin kısaca verildiği, bunların da çoğu kez İstanbul basınında yer alan yazılara dayandığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü, dönemin İstanbul basını, yabancı gazete ve dergileri Anadolu basınına göre Avrupa Postası adıyla isimlendirdiği üzere daha önceden elde etmekteydi. Ve bunlar İstanbul'a düzenli olarak gelmekteydi.

L'Excelsior muhabirinin telgrafına göre Yunanlılar durmaksızın geri çekilmekteydiler ve "vazih istihzarat ile yaptıkları bütün fevaidini kaybetmekte idiler. Yunanlılar mağlup ve münhezim durumda" idiler. Aynı gazeteye göre Kuva-yı Milliye Bursa hattını zayıf bırakmıştı. Örneğin, İnegöl Yunanlıların bir fırkasına karşı otuz kişilik bir müfreze ile bir binbaşı tarafından müdafaa ediliyordu. Kahraman binbaşı sonunda siperlerde yararlanarak esir düşmüştü. Bursa'ya götürülen binbaşı büyük bir ihtimalle Yunan resmi tebliğlerinde tutsaklığı haber verilen fakat ismi belirtilmeyen Türk generali idi²³. İleri gazetesinin bu haberin yayınlandığı sayısında yer alan 13 Ocak tarihli ve Atina çıkışlı bir diğer habere göre; Yunan Hükümeti üç Kemalci fırkanın perişan edildiğini, bir general (?) ile birçok esir alındığını, Yunan ordusunun muzafferiyetlerini (?) telgraf ile Avrupa'daki sefarethanelelerine bildirmişti. Atina hükümetinin bu girişimiyle başarılı bir muharebe yaparak bir Türk generalini tutsak ettikleriyle ilgili, gerçeği yansıtmayan haberler yayması, kimi yabancı gazetelerde de yer aldı. Örneğin Ermenico yayınlanmakta olan Yerkir gazetesinin özel mu-

22. Hâkimiyet-i Milliye 13 Şubat 1921 s. 1'den Echo de Bulgari.

23. İleri, 17 Ocak 1921, s. 1'den L'Excelsior.

habirine dayanarak verdiği haberde; muhabirinin izinli olarak askerî harekâtı takip ettiğini, Köprühisar'daki çarpışmalarda Kuva-yı Milliye'nin "dehşetli bir mukavemet" göstererek Yunanlılar'a önemli kayıplar verdirdiğini, İnönü'de ise Türklerin taarruza başladığını, Yunanlılara 500 asker ve 30-35 subay kaybettirdiğini, bu arada kendilerinden de Yunanlılara esir düşenler olduğunu ileri sürüyor, Bursa'ya Yunanlılar tarafından getirilen esirler arasında bir binbaşı, birkaç subayın bulunduğunu savunuyordu²⁴. Aynı husus, yani bir Türk binbaşısının esir edilmesi konusu İzmir kaynaklı bir haber olarak Journal D'orient gazetesinde de yer aldı. Aslında İzmir ve Atina çıkışlı bu haberin yani esir alınanlar arasında bir Türk generalininin de bulunduğu hususu, ileride görüleceği üzere savaşın cereyanı ve sonuçlarına ilişkin olarak yayınlanan Yunan resmi tebliğlerindeki açıklamalar gibi, gerçeği yansıtmıyordu. Arşiv belgelerine dayalı yayınlanan kitapta, I. İnönü Savaşı'yla ilgili verilen kayıplar arasında Yunanlıların iddia ettiği gibi esir alınanların içinde bir Türk generali yoktu²⁵.

Vakit gazetesinin 27 Ocak 1921 tarihli sayısında Atina mektubu başlığı ile verilen bu haber, 18 Ocak tarihli ve Atina çıkışlıydı. Avrupa'dan gelen haberlerle İtalyanca çıkarılan Tempo gazetesinin yayınlarından oluşuyordu; Buna göre Anadolu'daki Yunan saldırısı hem askerî ve hem de siyasi açıdan başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Siyasi zarardan kurtulmak için Yunan Genelkurmayı hükümet yanlısı gazetelerde bol bol anlam saptırmalarına yönelik ayrıntılı tebliğler yayınlıyordu. Genel olarak gazeteler, Yunan ordusunun işgal edilen yerlerin korunması için Mütteliklerden izin alınmadan hareket ettiğini ve savaşları yerlerin üssül harekâtdan uzaklığını, geri çekilmenin nedeni olarak ileri sürüyorlardı Bu nedenler gerçeği yansıtmıyordu. Bu hususta ilgili Vakit gazetesi şu yorumda bulunuyordu: "Nasıl mezuniyet istihsaline intizar edilmeden hareket edilmişse, yine mezuniyet olup olmadığına bakılmadan oralarda kalınabilir. Bütün bunlardan anlaşılıyordu ki, Yunan ordusu filvâki ilerlemiş ve fakat işgal ettiği yerleri muhafazaya kâdir olamıyarak mevazi-i asliyesine çekilmiştir".

Vakit gazetesinin bir başka sayısında Yunan Hükümeti'nin yarı resmi yayın organı olan Politicia gazetesinde çıkan bir yazıya yer verildi. Bu yazıda Anadolu'daki askerî başarısızlıkların nedenlerini, kendilerine verilmiş olan yükümlülüğü İtilaf Devletlerinin oluru olmaksızın yerine getirmek olanaklarını bulamamış olmaya bağlayan Politeia, anlaşmayı uygulama gücüne ve yeteneğine sahip bulduklarını savunarak kendilerinden bu iznin esirgenmemesini istiyordu²⁶.

24. İkdâm, 21 Ocak 1921, s. 1'den Yerkir.

25. Türk İstiklâl Harbi İnci Cilt, Batı Cephesi 3ncü Kısım, Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları, Ankara 1966, s. 247. İnci İnönü Savaşında toplam Türk kaybı 252 dir. Yunan kayıpları ise Yunan Tarih ansiklopedisi'ne göre toplam 211 olarak gösterilmiştir.

26. Vakit, 7 Şubat 1921, s. 1'den Politeia, Ayrıca; İzzet Öztoprak, Türk ve Batı Kamuyunda Milli Mücadele, T.T.K. Yayını, Ankara, 1989, s. 147.

Öte yandan Atina çıkışlı bir haber genel karargah tarafından yayınlanan resmi tebliğe ilişkindi. Bu tebliğde; Yunan ordusunun Kemalilerin 4ncü, 11nci, 24ncü ve 26ncı fırkalarını mağlup ettiği, Kuva-yı Milliye'nin birçok esir ve savaş malzemesi bıraktığı ve düşman tarafından hiçbir tazyikin meydana gelmediği yer almıştı ve Yunan saldırısının nedeni olarak da, düşmanın (Kuva-yı Milliye kast ediliyor). İzmir kolordusu mıntukasında topladığı kuvvetlerini dağıtmak, gösteriliyordu²⁷.

Bu haberlerde yer alan Yunan iddialarını İstanbul gazetesi değerlendirip, yorumlarken Papulas tarafından yayınlanan resmi tebliğlere de cevap veriyor ve Yunanlıları açık bir biçimde açmaza düşüren kimi sorular da yöneltiyordu. Gazete, askerî harekâtın nedenlerinden biri olarak Yunanlılarca gösterilen, Kemalilerin hazırladıkları bir taarruzu akim bırakmakla ilgili olarak şunu belirtiyordu: "O halde Yunan ordusu kumandanlığı Kemalilerin muvaffakiyetli bir taarruz icra edebilecek iktidarda olduklarını kabul etmiş oluyor". Bu durumda daha önce davranarak saldıran Yunanlılar Kuva-yı Milliye'nin taarruzlarına yarayabilecek "mevaki-i sevkülceyşiyeyi" elde ettikten sonra, sebepsiz olarak niçin terk etmişler ve korktukları taarruzun yapılmasına yine kapıyı açık bırakmışlardı? Gazete bu soruyu yöneltiyor ve arkasından şunların da cevaplanmasını istiyordu: Müttefik Devletlerin, Yunan ordusuna yeni işgal yetkisi vermemiş olduğunu ileri sürüyorlar. O halde kendi kendilerine yaptıkları "bir hareket-i âdiye ve muvakkate için bu kadar fedakârlık niye muvafık görülmüştür? Geriye çekileceklerini bekledikleri halde (Eskişehir) kasabasını "mahzen bir katliam olmasın" diye işgalden vazgeçtikleri hakkındaki resmi tebliğe ne diyeceğiz?

İstanbul gazetesi bu değerlendirme ve yorumlarını sonuç olarak gerçeği bütün çıplaklığı ile ifade eden şu cümleler ile bitiriyordu: Demek ki harekâtın asıl maksadı mümkün olabildiği kadar ileri gitmek ve Avrupa'ya karşı işte biz tenkil edebiliyoruz demek idi. Muvaffak olamayınca ricatları tev'il etmek istiyor ise de kabil-i te'vil değildir²⁸.

Fransızların dönemin etkin ve güvenilir gazetelerinin başında gelen Le Temps'da çıkan İnönü savaşıyla ilgili yazılarda Afyonkarahisar yönündeki Yunan taarruzuna katılan kuvvetlerin üç kolordudan oluştuğu, Türklerin savunma konumunda kaldıkları belirtilirken, Bursa ve Uşak istikametindeki iki şiddetli Yunan taarruzunun Türk direnişi karşısında tamamlanamadığına yer veriliyor, bu arada Yunan kumandanının, durumu oldukça kötü gördüğü ile onların insanca ve savaş levazımı bakımından da kayıplarının önemli olduğu üzerinde duruluyordu. Le Temps 20 Ocak 1921 tarihli sayısında da yine İnönü savaşına yer verdi. Bu savaşla ilgili olan haber İstanbul kaynaklı idi ve şu hususları içeriyordu: "...Amacı Es-

27. İkdâm, 19 Ocak 1921, s. 1'den 16 Ocak tarihli ve Atina çıkışlı haberler.

28. Alemdar, 22 Ocak 1921, s. 1'den Le Temps ve 22 Ocak 1921 tarihli İkdâm.

kişehiri almak olan Yunan kuvvetleri İnönü mevkiine kadar ilerlediler; orada komutan İsmet Bey yönetiminde bekleyen milliyetçilerin bir ordusu saldırarak Yunanlıları yendi. Yunan ordusu, Bursa civarındaki eski mevkillerine çekildi, oralarda çarpışmalar milliyetçilerin lehine geliyor. Yunanlıların adam ve techizat bakımından kayıpları ağırmış²⁹.

Bir başka Fransız gazetesi Yunan taarruzunun şimdilik durduğunu, bu savaşa Kral Konstantin'in lehine bir propaganda yapmak "maksad-ı yeganesi" ile girişildiğini belirtirken³⁰, Le Petit Parisien'de Atina çıkışlı bir habere yer veriyordu; Buna göre Kemaliler üç noktadan Yunan hattını yarmışlar, Yunan sol cenahına karşı önemli bir kuvvet yığmışlardı. Vaziyet çok kötü idi ve Rallis hükümeti mali yönden güçlük içinde bulunuyordu³¹. Öte yandan, İngiliz muhafazakarlarının temsilcisi durumundaki Morning Post'un 12 Ocak 1921 tarihli uzunca bir yazısında Sevr Antlaşması'nın İngiltere için taşıdığı önem vurgulanıp, Yunanistan'dan beklenen işlevin bu devletçe yerine getirilememiş olmasının ve ordunun uzun zaman seferde kalmasının Yunan seçimlerinin kralcılar lehine sonuçlanmasını sağladığı belirtilirken İnönü Savaşı'nın öngünlerindeki durum değerlendiriliyor, Kral Konstantin'in duygularıyla dolu bir politika ardında koştuğu kaydedilerek, Mustafa Kemal'in çevresinde güçlü bir Türk ordusunun toplandığı üzerinde duruluyordu. Bunun yanısıra Yunan ordusunun her geçen gün etkinliğinin azaldığı da ileri sürülüyordu³².

Yunan taarruzunun başarısızlığı Avrupa basınında yer almaya başladığında Rumca yayınlanan gazetelerin bir hafta kadar süren sessizliklerini bırakarak, Yunan askerî çevrelerinden aldıkları resmi ve yarı resmi teklifleri yayınlamaya başladıkları dikkati çekti. Bu tekliflere göre Yunan askerî harekâtı keşif yapmak ve Yunanlılara karşı taarruz için Bursa cephesinde kuvvet yığan Mustafa Kemal'in ordusunu ezmek için düzenlenmişti. Bu amacına kavuşan Yunanlılar Kuva-yı Milliye tarafından "tazyik ve ta'ciz" edilmeksizin asıl mevzilerine dönmüşlerdi. Bu tür iddiaları Avrupa basını kesin bir biçimde tekzip ediyordu. Ayrıca herkesçe bilinen bir husus, 110 km derinlikli bir keşif taarruzunun savaş tarihinde örneğinin olmamasıydı. Oysa Yunanlılar İnönü bölgesinde Köprühasır'da Türk ordusuyla ciddi ve sert bir çatışmaya girmişler mağlup ve hezimete uğramışlardı. Yine bu çarpışmalara Yunanlılar keşif taarruzunun gerektirdiği

29. Yahya Akyüz, Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922, s. 242.

30. Alemdar, 22 Ocak 1921, s. 1'den L'Excelsior.

31. Peyam-ı Sabah, 19 Ocak 1921, sh 1'den Petit Parisien.

32. İkdâm, 19 Ocak 1921, s. 1'den 12 Ocak 1921 tarihli Morning Post ve İzzet Öztoprak, a.g.e., s. 144-145.

Diğer bir İngiliz gazetesinde, Daily Telegraph'ta 15 Ocak 1921 tarihinde yayınlanan yazıda; Konstantin kaynaklı haberlerde, Papulas'ın gerçek dışı açıklamalarının söz konusu olduğu, buna karşın Roma'dan gelen haberlerde ise Papulas ordularının Kuva-yı Milliye'ye mağlup olduğunun yer aldığı, bu durumda İngiliz muhalefeti ni tereddütlere sevkettiği belirtiliyordu. İkdâm, 22 Ocak 1921, s. 1.

sınırlı sayıda kuvvetle değil, Anadolu'da bulundurdukları 5-6 fırkalık kuvvetlerinin iki fırkasıyla katılmışlardı. Bu da savaşın keşif taarruzu niteliğinde olmadığını gösteriyordu. Ayrıca Yunanlıların resmi tebliğlerde yer verdikleri bir diğer husus, üç Türk fırkasını tarumar ettikleri idi. Bu iddia doğru olsaydı, Kuva-yı Milliye işgal olunan yerleri nasıl geri alabilir ve Bursa bölgesindeki Aksu mevkiine kadar nasıl ilerleyebilirdi?³³. Bütün bu açıklamalar Yunanlıların resmi tebliğlerindeki iddiaların aksine İnönü ve çevresinde yapılan çarpışmalarda yenik düşerek geri çekilmek zorunda kaldıklarını gösteriyordu.

Yunanlıların İnönü savaşıyla ilgili açıklamalarına yer veren Amerikan gazetelerinden The New York Times'in 17 Ocak 1921 tarihli yayınına gelince; Burada Yunanlıların yenilgilerine ilişkin olarak ileri sürdükleri gerekçeler kısaca şöyle yer almıştı: İklim koşulları olumsuzdu, yeni atanan subayların yetersiz olduklarıyla ilgili iddia doğru değildi, Türkler seçme birliklerini savaşa sürmüşlerdi ve bu savaşta ileri sürüldüğü gibi Yunanlılara karşı savaşan Türklerin arasında Bolşeviklerin bulunmadığının anlaşılmasıydı³⁴. Yunan iddiaları ve bu iddialara karşı Türklerden gelen haberler konusunda ABD'nin İstanbul'daki Yüksek Komiseri Amiral Bristol'ün 20 Ocak 1921 tarihli raporunda şu cümleler yer almıştı: Küçük Asya'da Yunanlılar ile Türkler arasında çarpışmalar konusunda, burada bir çok haberler ve söylentiler dolaşmaktadır. Yunanlıların Bursa cephesinden Eskişehir cephesine kadar gelip, ondan sonra eski hatlarına geri çekildikleri kesinleşmiş benzemektedir. Yunanlıların kendi raporlarına göre geri çekiliş zecri ve çabuk olmuş, çok sayıda kayıp vermişler... Türklerden gelen haberlere göre, Brusa geri alınmış ve Afyonkarahisar'dan İzmir yönüne doğru büyük başarılar elde edilmiştir. Bu haberler teyid edilmemiştir, belki de abartılmıştır³⁵.

Sonuç olarak şunlar söylenebilir: İnönü savaşının Yunanlılar bakımından nedeni yeni kurulmakta olan Düzenli Ordu'nun etkinliğine fırsat vermemek, o dönemde demiryolu ulaşımı açısından son derece önemli konumda bulunan Eskişehir'i almak, böylece Sevr Antlaşması'nı uygulama güç ve kuvvetinde olduğunu kanıtlayarak İtilaf Devletleri katında

33. Peyam-ı Sabah, 19 Ocak 1921, s. 1.

34. Osman Ulagay, Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı, Mart 1974, İstanbul, s. 118-119.

İnönü Savaşı sırasında iddia olunan hususlardan birisi de Türk ordusunda Bolşeviklerin de bulunduğu idi. Bu tür iddialar esas itibariyle Kuva-yı Milliye'nin Sovyetlerle olan ilişkilerinden kaynaklanmakta idi. Unutulmamalıdır ki, daha 1919 yazında kongreler döneminde özellikle de Damat Ferit Hükümeti'nce Kuva-yı Milliye hareketine yöneltilen ağır eleştirilerden birisi de onun Bolşevikliği benimsediği idi. Bu suçlama dış dünya tarafından da zaman zaman dile getirilmişti. Bu tür iddianın sık sık yinelenmesinde Türk-Sovyet ilişkilerindeki giderek artan yakınlaşmanın söz konusu kesimler üzerinde bıraktığı kuşkuların önemli bir rol oynadığı düşünülmelidir.

35. Orhan Duru, Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları, Temmuz 1978, s. 110.

Konstantin ve Rallis'in itibarını sağlamak, venizelos zamanında kendilerine Batılı devletlerce verilen "mezuniyeti" yeniden elde etmektir. İnönü savaşının Yunanlıların kaybıyla sonuçlanması üzerine bir haftalık suskunluk döneminden sonra yayınlanan resmi tebliğlerde iki husus göze çarptı: Bunlar savaşın aslında bir keif taarruzundan ibaret olduğu ile Yunanlıların bir çok esir ve ganimetler elde ederek başarıyla eski mevzilerine dönmüş olmalarıydı. Bu iddiaların gerçeği yansıtmadığı hem Avrupa kamuoyunda hem de Türk kamuoyunda ortaklaşa benimsenen husus oldu. Anadolu kamuoyu elde edilen başarıyı biraz da olsa abartılı olarak değerlendiren, bu hususa yakın bir kanının İstanbul basınının Ulusal Hareket'e taraftar kesiminde de yer aldığı dikkati çekmektedir. İstanbul basınının Anadolu Direnişi'ne karşı olan kesiminde savaşın kazanılmasından duyulan memnuniyet sergilenirken, savaşı kazanmanın kesin çözümler getiremeyeceği noktasından hareketle kalıcı olanın İtilaf Devletleri'yle özellikle de İngiltere ile bir an önce anlaşmak ve uzlaşmak olduğu vurgulanıyor. Böylece başlangıçtan beri Kuva-yı Milliye'nin izlediği politikaların çok sert biçimde eleştirilmesinin yeni bir örneği sergileniyordu. Bu arada Anadolu basınında birçok yerlerden çekilen kutlama telgraflarının yanısıra, yurt sathında da bayram sevinci ölçüsünde coşkulu gösterilerin düzenlendiği haberleri yer almıştı.